

**KIHÍVÁSOK, KOCKÁZATOK ÉS FENYEGETÉSEK ÉS A VÉDEKEZÉS
EGYIK KIAKNÁZATLAN ALTERNATÍVÁJA
CHALLENGES, RISKS AND THREATS AND ONE OF THE UNUSED
ALTERNATIVES OF DEFENSE**

Róbert BÁRSONY¹

ABSTRACT

I briefly go through security overview, challenges, risks, and threats of Hungary in the beginning of the 21st century. I write in more detail about the causes and effects of the migrant crisis. I have visited 144 disbanded barracks so far, from every region of Hungary. Some of the disbanded barracks could be deployed as alternative solutions for the defence force, following renovation, who are in great need of temporary accommodation for refugees and other facilities due to the high migration pressure. I included those barracks on the outskirts in a table, which can be used in the first round.

The former barracks on the edge of the settlements or in the outskirts pollute the environment in their current state and spoil the impressions of visitors to the cities, but after renovation they can once again have useful functions in order to cope with increased migration.

KEYWORDS

nature conservation, migration, dangers, challenges, risks, abandoned barracks, renovation, utilization.

BEVEZETŐ

Jelentősen megváltozott a stratégiai környezet a 21. század első évtizedeiben. Olyan gazdasági, demográfiai, katonai és környezeti átalakulások történtek, amelyek feszültségekkel jártak és romlott a globális biztonság helyzete. A Föld bármely régiójában szükség van a kihívások következtében kialakuló káros hatások csökkentésére, mivel azok nem ismerik az országhatárokat. Magyarország nincs az első vonalában semmilyen terror célpontnak. Ugyanakkor abszolút biztonság sehol sincs, így Magyarország területén sem.

„Mindaddig, amíg a fenyegetettség érzése nem jelentős, a védelem iránti kereslet jelentéktelen, gyakran nulla. Békeidőben a szűkös erőforrásokkal gazdálkodó egyén preferencia-skáláján a védelem hátul jelenik meg. Abban a pillanatban viszont, amikor egy közösség tagjai úgy érzik, hogy a fenyegetettség fokozódik egyből az előzőekhez képest ugrásszerű kereslet támad a jószág iránt. A közösségi döntés feladata az, hogy a kereslet-kínálat e sajátos szakaszosságát feloldja, biztosítva ezzel a védelem folyamatosságát” (Bársony, 2015, 80. old).

„Szövetségi tagságunk keretében 2017-ben vállaltuk, hogy a védelemre fordított költségvetési részarány 2024-ig eléri a GDP 2%-át” (Stirc & Seprődi, 2020, 4. old). A kormány vállalta, hogy

¹ Róbert Bársony, Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola, Magyar Honvédség, strategia2525@gmail.com

2026-ig évente 0,1 százalékkal növeli a GDP-hez viszonyított védelmi költségvetését. Évről-évre fokozatosan közelítettünk a védelmi kiadások tekintetében a NATO elvárása szerinti 2 százalékhoz a GDP %-ban, amit már el is értünk. Közép-Európa országainak többségével a kapcsolataink jók, különösen északi szomszédunkkal, Szlovákiával, ami nem csupán a határátkelőhelyek számának további növekedésében tapasztalható. Az egykori katonai laktanyák esetén a hasznosíthatóság egyik célszerű lehetősége, hogy az Magyarország biztonságához kapcsolódjon. A meglévő kihasználatlan objektumok hasznosítása olcsóbb megoldást jelentene, mint újak megépítése.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Jarczewski & Kurylo (2010) Lengyelország egykori katonai területeinek revitalizációját vizsgálta. A posztkatonai struktúra revitalizációjának egyik leggyakoribb módszere szerintük az épületek lakáscélú átvétele volt. Kádár (2013) értekezésében a laktanyákat Szolnok, Debrecen, Győr, Szeged, Kecskemét, Székesfehérvár vonatkozásában vizsgálta.

Magyarország területét átfogó, a barnamezők hasznosulási nehézségeit feltáró elemzést Orosz & Pirisi (2014) végzett. „A nemzetközi szakirodalom leggyakrabban a konverzió kifejezést használja akkor, amikor egy katonai létesítmény polgári funkcióját kell felépíteni, vagy pedig (eredeti jelentése szerint) a hadiipar civil profilját kell kialakítani” Dannert & Pirisi (2016, 29. old.). A társadalmi demilitarizáció következtében cél nélkül maradt katonai objektumok kategorizálását barnamezős szempontból Orosz (2012) vizsgálta. Dannert & Pirisi (2016) kisvárosi katonai barnamezős területek hasznosítását, majd Dannert & Pirisi (2017) a barnamezők kategorizálását határozta meg. Zagroba (2015) az elhanyagolt olsztyni laktanyaépületek felújításának pozitív hatásait elemezte. Lekavski (2017) egy újjáélesztett erőd Coblenz városába való integrálásának pozitív hatásait tekintette át.

Rudnicka-Bogusz (2022) tanulmányában azt próbálta meghatározni, hogy az egykori katonai objektumokat hogyan kezelik jelenleg kulturális örökségként. Magyarország vonatkozásában minden régióra kiterjedő laktanyabejárást és elemzést Bársony (2022) készített a kihalt laktanyák vonatkozásában. Kim & Arrington (2023) azt vizsgálta, hogy a bekövetkezett környezeti ártalmakra vonatkozóan az USA, Japán és Dél-Korea katonai bázisain az a társadalmi mozgalmak aktivistái által feltárt információk és bizonyítékok nyomást tudnak gyakorolni a kormányokra, hogy kezeljék a környezeti szennyezése negatív hatásait.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A megismerési folyamat indításaként az anyaggyűjtés és a betekintések végrehajtása érdekében a szükséges engedélyezési eljárásokat szereztem meg. Valamennyi érintett szakszolgálathoz elmentem, kármentesítési dokumentációkat tekintetem át, laktanya alaprajzok sorát néztem meg a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat Térképészeti támogató osztály objektumaiban, valamint a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeumban.

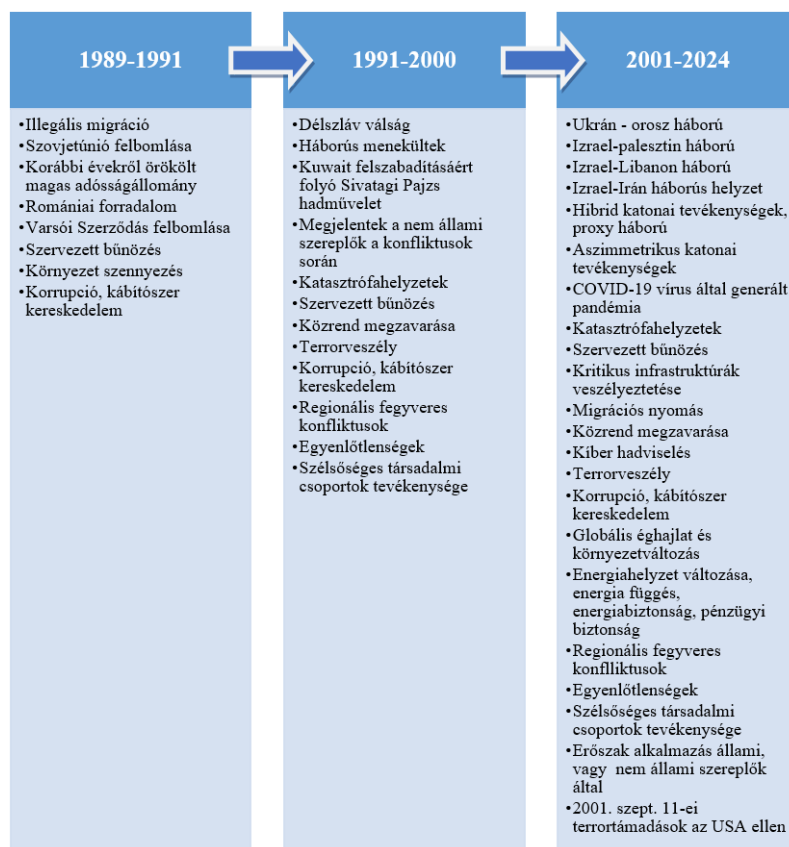
A szovjet csapatkivonulás tekintetében objektum és környezeti károkozás elszámolása kapcsán több Magyar Nemzeti Levéltár intézményt kerestem fel Budapesten.

Konzultáltam a témában jártas szakértőkkel a HM Védelemgazdasági Hivatal Infrastrukturális Igazgatóság Ingatlanfejlesztési és Környezetvédelmi osztályán, a védelmi igazgatás és annak szakterületei tudományos kutatását korábban végzőkkel és javaslatukat, észrevételeiket beépítettem az írásomba. Könyvtári kutatómunkát végeztem Budapesten a Nemzeti Közszerületi Egyetemen, a Pécsi Tudásközpont könyvtárában, valamint a PTE egyetemi könyvtáraiban. Támaszkodtam a katonatiszti pályafutásom során megismert objektumok

előtalálási helyére, szakirodalmak másodelemzéseire, eddig elkészített publikációimra, valamint a Budapesti Corvinus Egyetemen és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen készített diplomamunkáimra. Az évek során az ország valamennyi vármegyéjébe és városába tömegközlekedési eszközökkel eljutottam, ahol a témát érintő adatokat gyűjtöttem. Az érintett területeket sokszor gyalog körbejártam, fotódokumentációt készítettem. Voltak objektumok, melyeket az idő múlásával többször is felkerestem aktualizálás céljából és a változásokat ennek megfelelően az adattáramban módosítottam.

A globális biztonsági kihívások változása a XXI. század elején

A biztonság a társadalom és az állampolgárok csoportjainak létfenyegetésével összefüggő fogalom. A jelenlegi biztonsági helyzetben az orosz - ukrán, valamint a palesztin - izraeli háború jelenti Magyarországot, az EU és a világ számára a legnagyobb kockázatot. A kétpólusú világrend megszűnését követően Magyarországot érintő kihívások, kockázatok és fenyegetések 1989-2024-ig a szerző elgondolása alapján (1. ábra):

1. ábra: Magyarországot érintő, kihívások, kockázatok és fenyegetések
 Forrás: a szerző kutatása (2024)

A kétezres évek legelejétől nagyot fordult a világ biztonsági szempontból. Gyakoriakká váltak a terrortámadások és állandó, tömeges migrációs hullám érte el Európát. Magyarország fenyegetettsége ennek ellenére jelenleg nem túl jelentős. Hazánkban nincsenek párhuzamos társadalmak, mint Nyugat Európában, nincsenek olyan zárt közösségek, ami célpont lehetne. A V-4 és Balti államok az előbb említettek szerinti hasonló helyzetüknél fogva kevésbé fenyegetettek, mint Európa nyugati fele, ahol már jelentős blokkokban élnek a többgenerációs

bevándorlók. Mindezek ellenére egyre hangsúlyosabbá válik a biztonság szubjektív felfogása. Ennek befolyásoló tényezői a média és a politikai közbeszéd. Ketté kell választani, amit a szakértő és amit a társadalom gondol, mivel a kettő között egyre nagyobb a szakadék. Az egészségügyi kockázatok tekintetében összefüggés valószínűsíthető az ellenőrizetlen és nagy tömegű illegális migráció és az új típusú koronavírus fokozott elterjedése között. A fokozódó kihívások okozta biztonsági hézagokra a jelenlegi rendvédelmi szervek nem rendelkeznek minden esetben elegendő létszámmal. Vannak olyan helyzetek és váratlan események, amikor nem várhatunk a NATO segítségére és azt saját erőből kell megoldani.

Magyarország XXI. századi biztonsági körképe

Balkán, 29 évvel a daytoni - megállapodás után

Magyarország speciális helyzetben van, mivel éppen az instabilitás két zónájának találkozási pontján fekszik, mivel keleten az ukrán válság és a hibrid hadviselés, míg dél felől a migrációs hullám fenyegeti. A Balkánon a világháborúkon át a volt Jugoszlávia területén lezajlott háborúig folyamatosan zavargások, etnikai villongások, harcok dúltak.

Horvátország esetén NATO- és EU-tagsága biztonságot ad. Az ország vonzó célpontja a turistáknak és a külföldi befektetőknek is. Szerbia a legbefolyásosabb része volt az egykori jugoszláv területeknek. Mindez a felbomlást követően megszűnt, sőt a terület tovább csökkent. Számottevő szerb kisebbség maradt Szerbián kívül. Koszovóban az erősödő függetlenedési törekvések harci cselekményekhez vezettek 1999-ben. A Koszovóban lévő szerb katonai célpontokat NATO légicsapások érték, ami átterjedt más jugoszláviai stratégiai célpontokra is. Mindez az ENSZ BT felhatalmazása nélkül történt. „Június 9-én Kumanovóban írták alá a háborút lezáró Katonai Technikai Megállapodást, majd június 10-én az ENSZ BT 1244. sz. határozata létrehozta a nemzetközi igazgatás kereteit” (Vincze, 2011, 116-135 old). A szerbek kivonultak Koszovó területéről. A koszovói biztonság és rend fenntartása érdekében 1999. június 12-én létrejött a KFOR nevű szövetséges nemzetközi békefenntartó haderő, ahol a magyar katonák a mai napig váltásos rendszerben teljesítenek szolgálatot. 2008. évben kiáltották ki Koszovó függetlenségét. A cél az volt, hogy Európában minél többen ismerjék el. Bosznia-Hercegovinában a háború 1992-1995-ig tartott, amit 1995-ben a daytoni békeszerződéssel zárták le.

Ukrajna, 10 évvel a Krím annektálása után

A korlátozottan előforduló adatok alapján az ukrajnai háború kapcsán rengeteg álhír kering. A valódi pusztítások mértékét csak független drónfelvételek alapján lehet megállapítani, mivel egymásnak ellentmondó hírek látnak folyamatosan napvilágot, így a valóság nehezen megállapítható. Ukrajna állami stabilitása és Oroszországgal való háborúja hatással lehet Magyarországon is a várható nagyszámú menekültek vonatkozásában. Oroszországnak szüksége volt a Krímre a stratégiai útvonal miatt, mivel így könnyebb lett a kijutás a meleg tengerek irányába és fokozta katonai jelenlétét Fekete-tenger medencéjében. Az erőforrásokért és a területekért továbbra is várhatók harcok. Az itt található jelentős gázkészletek Oroszországhoz kerülésével Ukrajna függése Oroszországtól továbbra is fenntartható. Miután a Kercsi-szoros mindkét oldala orosz fennhatóság alá került, elkészült a Krími híd, ami a vasúti és a közúti közlekedést javította a térségben, valamint így az Azovi-tenger ukrán hasznosítása és a hadihajóik útja Odesszából Mariupol kikötője és a szakadár területek felé ellehetetlenült. A Kelet Ukrajnai lázadás következtében Novorosszija néven egyesült a szakadár Donyeck és Luhanszk megye. Ukrajna számára a háború és az ország

eladósodottságának finanszírozása megoldhatatlan feladatot jelent az USA és az EU pénzügyi támogatása nélkül. Ukrajna a nemzeti kisebbségek tagjait a többségi ukrán nemzetbe akarja integrálni. 2022. 02. 24-én katonai hadműveletek indultak a szakadár népköztársaságok (Donyeck, Luhanszk) felé, valamint fehérorosz területről Kijev irányába, valamint a Krím irányából is. Ha Oroszország egy EU országot is megtámadna ebben a konfliktusban, abból világháború is kifejlődhet, de ennek minimális a valószínűsége.

A kárpátaljai magyarok és a menekültek fogadására és az ország védelmére a HM intézkedett az ukrán határ vonalában. Magyarország és Szlovákia egymással karöltve a béke irányában szeretne elmozdulni, nem a vérontás további elhúzódása felé, ami emberéletek sokaságát követeli naponta a fronton. Komoly veszélyt rejt magában, hogy Ukrajna tartósan el akarja zárni a területén a két ország irányában haladó kőolajvezetéket, ami az ellátásban nehézségeket hordozhat magában.

Afrika, Közel-kelet, 13 évvel az Arab tavasz után

2011-ig, az Arab tavaszig az Észak Afrikai országok utolsó nagy állomáshelyeként mintegy védőövként szolgáltak a délebről Európába irányuló migráció kapcsán.

A nyugat segítségével 2011-ben Moammer Kadhafi hatalmát megdöntötték Líbiában.

A rezsim bukása után a törzsek milíciákat alapítottak. Ezután az országban folyamatos anarchia, káosz, hatalmi belharc és polgárháború alakult ki, rengeteg menekülővel.

Központi hatalom helyett két kormány és két parlament alakult, az egyik Líbia északkeleti felén Tobrukban, a másik Tripoliban működik. A káoszt kihasználva Líbia tranzit országgá vált az Afrikai menekültek számára. Katonai téren haditengerészeti műveleteket lát el a NATO és EU ebben a térségben. Líbiában Kadhafi a Nyugat Európai vezetők stabil partnere volt, Egyiptomban Mubarak az USA regionális fő szövetségese volt. Az őket ért invázióknak és rendszerváltozásoknak nem várt következményei lettek. Az addig stabil országok belpolitikai helyzete labilissá vált. Ehhez hozzájárul többek között a változó klíma, elsivatagosodás, kevésbé élhető környezet. A klímaváltozás következtében a Közel-Kelet és Észak-Afrika államai kimerült talajok, elsivatagosodás gondjaival küzdenek. Az előregező Európához képest rohamosan növekvő lakosság mellett az édesvíz szűkösség jellemzi a területet. Olyan háborús veszélyt magukban rejtő konfliktusok a múltban is előfordultak és a jövőben sem zárhatók ki, amelyek természeti erőforrások, például energiaforrások, ivóvíz birtoklása, illetve megosztása, vagy éppen a környezet megóvása érdekében robban ki. „Ezek a konfliktusok etnikai diszkriminációval is együtt járhatnak, amelyek akár erőszakos katonai cselekménnyé is átalakulhatnak abban az esetben, ha kettő vagy több etnikai csoport osztozik egy régió környezeti adottságain és közülük valamelyik csak korlátozottan férhet hozzá az ott fellelhető természeti erőforrásokhoz” (Bársony, 2013, 118. old).

A fiataloknak a Közel-Keleten elsődleges célja Európába eljutni, mivel helyben magas a munkanélküliség, a jövőkép hiánya és a környezeti adottságok, valamint a rossz gazdasági helyzet kiábrándító hatásai országváltásra kényszerítik őket. Ezek az országok közül sok a terrorizmus melegágya is egyben. Az instabilitás emberek tömegeit üldözte el a lakhelyükről illetve a városokba menekülnek, valamint rengetegen indultak el Európa felé, ami Európa történelmi kihívása lett és van összefüggés a megszaporodott terrortámadásokkal is.

Migrációs és menekültválság hatása

A környezetkárosítás és a klímaváltozás szűkössé teszi az erőforrásokhoz való hozzáférést. Ennek következtében a lappangó társadalmi, politikai és gazdasági gondok felerősödnek és ez az országok népességmegtartó erejét lecsökkenti, így kialakul az elvándorlás. A globális

klímaváltozás, vízbőség és vízhiány, szárazság, élhetetlen környezet, háborús térségek borzalmainak hatása migrációs hullámokat idéznek elő Európa irányába.

Az élettér szűkülés komoly konfliktusok előidézője lehet. Az emberi fogyasztásra alkalmas víz fontos tényezővé vált. A víz „alapvetően megújuló energiaforrásnak számít, de a víz mennyisége az éghajlatváltozás miatt folyamatosan csökken. A vízkészletek eloszlása pedig egyenlőtlen” (Ürmösi, 2013, 151. old). „A globális klímamodellek előrejelzése szerint a Föld nagy részén csökkenni fog az éves csapadékmennyiség. Ennek következtében nőni fog a „vízmenekültek” száma, ami fegyveres konfliktusokat eredményezhet. A fokozódó szárazság és ivóvízhiány, polgárháborúk következtében további tömegek indulhatnak útnak.

A földrajzi távolságok szerint „beszélhetünk országon belüli, országok közötti, illetve kontinensek közötti népvándorlásról” (Pirisi & Trócsányi, 2019, 125. old). 2015 augusztusában Angela Merkel nyilatkozatot tett közzé, mely szerint Németország befogadja a szíriai migránsokat. Ezek után tömeges migráció indult Európa irányába, amit a volt német kormányfő felkarolt és politikailag támogatott. Ez menekültválság már összeurópai probléma, minden tagállamot érintenek a hatásai és ellene egységesen kellene fellépni. El kell érni, hogy már az EU külső határainál a bevándorlók szűrése végrehajtásra kerüljön. A Közel-Keleti országokban világháborús helyzet is kialakulhat, ha a nagyhatalmak közt nem alakul ki konszenzus a megoldás tekintetében. Félő, hogy a térségben a jelenlegi feszültségek következtében komoly eszkaláció következhet be. A migránsok folyamatosan áramlanak be Európába, létszámuk növekedésével nő a magabiztosságuk is. Az európai normáktól eltérő identitású bevándorlók időnként előforduló törvénysértéseinek nem megfelelő kezelése a bűncselekmények számának növekedéséhez vezethet. 2015. év során migrációs válsághelyzet volt, de nincs arra biztosíték, hogy ismét nem történik meg ez. Törökország és Szíria határán sorozatosak az összetűzések, ami újabb hullámot indíthat meg. Törökországban közel 3 millió ember él menekültszállásokon. Európa vezetőinek le kell egymással ülni, akár a resztoratív módszert alkalmazva és közös álláspontban megegyezni, hogy hogyan kezeljék a konfliktusokat. Jelenleg nincs konszenzus e tekintetben. A schengeni külső határt is jelentő szerb - magyar államhatár szakasz az, ahol korábban tömegesen léptek be - jog és törvényellenesen hazánk területére menekültek. 2015. évben az államhatárról szóló törvény módosítása után a Magyar Honvédség 37. Rákóczi Ferenc Műszaki Ezred, az 5. Bocskai István Lövészdandár és a 86. Szolnok Helikopter Bázis katonái elkezdtek a határzár kivitelezési munkálatait. Az illetékes hatóságoknak fel kell készülni arra, hogy az exodus igen káros lehet a közrendre, közbiztonságra és a lakosságra. A terrorizmus napjaink egyik legnagyobb globális biztonsági kihívásává vált. Nem ismeri az országhatárokat, ellenük a nemzetállamok önmaguk nem képesek hatékonyan és tartósan védekezni.

Az Európába érkező bevándorlók célja elérni Nyugat-Európát, illetve Észak-Európát, éppen ezért Magyarországot tranzitországnak tekintik. „2015-ben beözönlött másfél milliós emberáradat rámutatott a szervezet tagállami megosztottságára és ebből fakadó cselekvésképtelenségére, a téves politikai kommunikációra és nehezen megvalósítható bevándorlás-politikára, a túlzott bürokráciára és az elégtelen védelmi mechanizmusokra, a megoldatlan külső határvédelemre” (Babos, 2019. 23. old). A kihívások kezelése jól felszerelt, nagy mozgékonyágú és sokoldalú haderőt igényel. A határok fokozott védelme elengedhetetlen az európai biztonsági rés megszüntetése és a további migrációs feszültségek megelőzése miatt. A közvetlen környezetünk kihívásai közül elsősorban és alternatív megoldásként a migrációs nyomás elleni védekezésre lehetne felhasználni a megszüntetett laktanyákat a védekező erők, illetve a migránsok elhelyezése vonatkozásában.

EREDMÉNYEK

A tanulmány alapvető célja volt, hogy a megszüntetett laktanyák esetében keressük azokat a lehetőségeket, melyek a hátrahagyott objektumok hasznosíthatósága lehetőségére mutatnak és az ott máig fellelhető környezeti károk csökkentésére irányulnak. A környezeti kármentesítések elmaradása miatt a területek nehezen értékesíthetők. Azoknál a bezárt objektumoknál is és barnamezős területeiknél, amelyek a védekező állomány részére nem fontosak szükség van a területek konverziójára, ami a polgári hasznosulást jelenti.

A terjedelmesen vázolt egyes kihívások, kockázatok és fenyegetések elleni védekezés szempontjából egy alternatív megoldásként érdemesnek tartottam fontolóra venni, hogy mily módon lehetne hasznosítani a bezárt honvédségi objektumokat. Ennek érdekében bejártam a megszüntetett laktanyák többségét, megvizsgáltam, hogy milyen állapotban vannak és érdemes-e a hasznosításuk valamilyen célra. A rendszerváltozást követően, a szovjet csapatok kivonulása után, valamint az ország teherbíró képességének alakulásával a magyar honvédségnél is elindult egy fokozatos leépülés, melynek egy része a nemzetközi leszereléssel köthető össze. A Varsói Szerződés felbomlása után megszűnt az ellenségképünk, ami indokolta a honvédség létszámának és laktanyáinak jelentős csökkentését. A cél az lett, hogy kisebb, de korszerűbb és hatékonyabb honvédségünk legyen. Környezetvédelmi szempontból azonban a laktanya bezárásokat nem követte azonnal a területek környezeti kármentesítése. A felhagyott közlekedési, ipari, katonai területek - a barnamezők - tartós újrahasznosítása fontos városfejlesztési feladat.

A folyamatosan bővülő vizsgálódásaim során eddig 144 db megszüntetett laktanyát kerestem fel Magyarországon egész területét bejárva. Ebből 16 a fővárosban, 37 a megyei jogú városokban, 73 városokban, 18 pedig a falvakban volt. A megszüntetett laktanyák területi eloszlása egyenetlen. A Duna-Tisza közén és a főváros környékén jóval sűrűbben helyezkednek el, mint a Tiszántúlon, vagy az Észak-Dunántúlon. A vizsgált laktanyák közel kétharmada (93 db) a települések szélén, vagy azokon kívül, közel harmada (51 db) a települések belső részein helyezkedett el. A belterületi laktanyák többsége a városok szövetébe integrálódott, illetve egyre több helyen van koncepció a jövőjükkel kapcsolatban. E területeken a társadalmi igény és a forrás megvolt a hasznosításra, mivel a közintézményi övezeten belül fekszenek. A település széli, vagy külterületeken található laktanyák viszont már nem annyira vonzzák a befektetőket. Több olyan kisvárosunk van, ahol több laktanya is funkcionált egykoron, közülük egyik mindig a település szélén, vagy azon kívül.

A települések szélén, vagy kívül található hasznosítható laktanyákat és a róluk való rövidített helyzetértékelést táblázatba gyűjtöttem (1. táblázat).

Az országosan megismert megszüntetett laktanyák közül megítélésem szerint első körben a táblázatban lévők lehetne hasznosítani az egyes kihívások, kockázatok és fenyegetések kivédése szempontjából.

1.táblázat: Hasznosítható településszéli laktanyák

Laktanya megnevezése	Elhelyezkedés	Megállapítások
Baj volt szovjet laktanya	Település szélén	Jó állapotú épületek, a megközelítése Tata felől könnyen lehetséges.
Marcali MH 44. Tóth Ágoston Tüzérdandár	településen kívül (Mesztegyő irányában)	Az épületek felújíthatók. Olajszennyezés mentesítés volt a területen.
Nagyatád MH 63. Gépesített Lövészdandár Budai Nagy Antal Laktanya	településen kívül (Tarany irányában)	Az épületek 30 %-ban lettek hasznosítva. Pár kis üzem és Kft. van a területén, a laktanya többi része hasznosítható.
Rétság MH 31. Hunyadi János Gépesített Lövészdandár	településen belül	Viszonylag jó állapotú épületek, valamilyen funkcióváltás célszerű lenne a területén.
Mezőkövesd Szentistván úti laktanya	településen kívül	Az épületek (3 db) kisebb ráfordítással megújíthatók.
Cegléd Dózsa György laktanya	településen kívül (Törtel irányában)	A jó állapotú épületek kihasználatlanok.
Pécs MH 101. „Szigetvári” Zrínyi Miklós Vegyes Tüzérdandár	településen belül (Pécsvárad irányában)	Az épületek kihasználatlan állapotban pusztulnak, a telephely egy részén a raktárakat lebontották.
Budapest IV. ker. Újpest Székesdülő/Ezred utca Dobó István laktanya	település szélén (Újpest északi részén a Dunakeszi felé vezető út jobb oldalán található)	Külső Váci út 133. alatt van. Beépítették ipari üzemekkel (Login Business Park 41 db Kft-je és egyéb kisebb üzemek) és lakóteleppel, másik részén a legénységi épületek kihasználatlanul állnak.

Forrás: a szerző kutatása (2024)

A külvárosok, illetve a településeken kívül eső területek is tartalmaznak nagy múlttal rendelkező épületeket, amelyekről érdemes lenne gondoskodni, azokat felújítani a pusztulásra ítéülésük helyett. A katonai objektumok megszerzése és az ehhez szükséges finanszírozás „olyan nehezen likvidálható vagyronhoz juttatta az önkormányzatokat, amelyet végül csak igen nagy nehézségekkel (ha egyáltalán) voltak képesek gazdaság- vagy településfejlesztési célok szolgálatába állítani” (Dannert & Pirisi, 2016, 39. old). A belterületi laktanyák többsége már a települések szöveteve integrálódott és funkcióváltáson ment át.

Néhány bezárt laktanya jelenlegi állapotát a szerző által készített fotók mutatják.

1. Baj, szovjet laktanya, 2. Marcali, MH 44. Tóth Ágoston Tüzérdandár, 3. Nagyatád, Budai Nagy Antal laktanya, 4. Rétság, MH 31. Hunyadi János Gépesített Lövészdandár, 5. Mezőkövesd, Szentistván úti laktanya, 6. Cegléd, Dózsa György laktanya, 7. Pécs, 101. „Szigetvári” Zrínyi Miklós Vegyes Tüzérdandár, 8. Újpest, Dobó István laktanya.

1

2

3

4

5

6

7

8

Forrás: a szerző képei (2023)

KÖVETKEZTETÉS

A globális és az európai biztonsági környezet instabil és kiszámíthatatlan. Érdeemes megvizsgálni azokat a lehetőségeket, amik a védekező erők szolgálatába állhatnak Magyarország területén infrastrukturális vonatkozásban. A Magyar Honvédség alakulatainak a zöme a 2000-es évek elején szűnt meg. A rövid idő alatt bekövetkező és egyszerre történő leépítés az ingatlanpiaci árakat a kínálat megnövekedése miatt levitte, így a kereslet csekély volt. A területek hasznosítása terén az önkormányzatok akkor voltak hatékonyak, ha a helyi közösség jó ötleteket vetett fel, vagy a terület fekvése (központi, perem) és a vállalkozók, önkormányzatok tőkeerőssége ezt a folyamatot erősítette. A vizsgálatok alapján igazolást nyert, hogy Magyarország vármegyéiben a vidéki helyőrségek nagy részét elhamarkodott döntések miatt leépítették, kihasználatlan és környezeti kármentesítésen át nem esett területeket és sok esetben hatalmas infrastrukturális örökséget hagytak maguk után. Legtöbb városnak, községnek nem volt koncepciója a laktanyák hasznosítására. Az önkormányzatoknak nem volt elég pénzük a komplexumok őrzésére, állagmegóvására és környezeti kármentesítésére. Számos tényező befolyásolja egy megszüntetett laktanya hasznosulását és ezek az okok közül egyik a környezeti kármentesítés elmaradása. Az objektumokkal mindenképpen kezdeni kell valamit, mert jelen állapotukban szennyezik a környezetet, mentesítésük és felújításuk után viszont hasznosíthatók lennének. A megszüntetett laktanyák esetében a társadalomnak és a döntéshozóknak keresni kell azokat a lehetőségeket, melyek a hátrahagyott objektumok hasznosíthatósága lehetőségére mutatnak és az ott máig fellelhető környezeti károk csökkentésére irányulnak. A fenntarthatóság egyik aspektusa lehet, ha a volt településszéli, vagy külterületi objektumokat meg lehetne újítani és újra használni. A felújítandó épületeknek szerepük lehet az újonnan felállítandó területvédelmi erők befogadásában, az új típusú vírussal fertőzött emberek karantén-szállásának, vagy akár a hajléktalanok elhelyezésének megoldásában is, akik fokozottan ki vannak téve a vírushelyzet veszélyeinek.

BEFEJEZÉS

Számos külföldi példa bizonyítja, hogy az elhagyott ipari létesítményekből és objektumokból luxuslakások és szállodák is kialakíthatók, raktározási célokra is használhatóak, de a kulturális turizmus szolgálatába állíthatók.

A finanszírozás tekintetében a barnamezős területek hasznosítása tekintetében a jelentős költségek miatt szükséges a HM védelmi célú költségvetését nem terhelő anyagi háttér megteremtése és célzott költségvetési források biztosítása, ami a Pénzügyminisztérium közreműködésével Kormány lépések megtételét is igényli. A felújításokhoz EU-s projekteket is lehet felhasználni, ahogy Kecskeméten és Nyíregyházán tették és ezáltal új tereket hoztak létre a jövő nemzedékei számára. Az épületek lebontása rossz döntés lenne, mivel ezek a volt létesítmények építészeti örökségeknek tekinthetők, védelemre méltó értékkel rendelkező építészeti objektumok. A kutatás természetesen nem ér véget, továbbra is vizsgálatokat kell folytatni a kihasználatlan laktanyák hasznosítása és környezetszennyezésének megoldása érdekében, nem csak Magyarország területén, hanem Szlovákiában és Szerbiában is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Babos, T. (2019). A biztonság globális és európai összefüggései. *Hadtudomány*, 29(4).
<http://doi.org/10.17047/HADTUD.2019.29.4.16>
- Bársony, R. (2013). Kihívások az energiagazdálkodásban, hulladékgazdálkodás a Magyar Honvédségben. *Hadtudományi Szemle*, 6(4).
https://epa.oszk.hu/02400/02463/00021/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2013_04_113-119.pdf
- Bársony, R. (2015). A kihívások biztonsági és környezeti vetületei. *Hadtudományi Szemle*, 8(3).
https://epa.oszk.hu/02400/02463/00028/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2015_03_079-088.pdf
- Bársony, R. (2022). Condition of decommissioned military barracks in Hungary. *Environmental & Socio-economic Studies*, 10(4).
<https://doi.org/10.2478/environ-2022-0025>
- Dannert, É., Pirisi, G. (2016). Demilitarizálódó kisvárosok - a katonai barnamezők hasznosításának helyi sikerei és kudarcai. *Területfejlesztés és innováció*, 10(2).
https://epa.oszk.hu/01900/01951/00025/pdf/EPA01951_teruletfejlesztes_es_innovacio_2016_2_027-043.pdf
- Dannert, É., & Pirisi, G. (2017). Rusty Hungary: New Insights in Brownfield Research. *European Spatial Research and Policy*, 24(1).
<https://doi.org/10.1515/esrp-2017-0001>
- Jarczewski W., Kurylo M. (2010). Regeneration of post-military areas in Poland. *Europa XXI*, 21(126).
<https://doi.org/10.7163/Eu21.2010.21.9>
- Kádár, K. (2013). Funkcióváltás a szovjet katonai objektumok helyén. Doktori értekezés.
<https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/2801>
- Kim, J. C., & Arrington, L. C. (2023). Knowledge production through legal mobilization: Environmental activism against the U.S. military bases in East Asia. *Law & Society Review*, 57(2).
<https://doi.org/10.1111/lasr.12650>
- Lekawski F. (2017). Revitalization of post military areas as a new aspect of the contemporary sense of the city. Case study of the Ehrenbreitstein Fortress in Coblenz (Poland). *Przestrzen Urbanistyka Architektura*. 2. <https://doi.org/10.4467/00000000PUA.17.029.7210>
- Orosz, É., & Pirisi, G. (2014). Weiße Flächen werden bunt: Stand und Probleme der Militärkonversion in Ungarn. *Europa Regional*, (2014)4.

<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-424051>

Pirisi, G., Trócsányi, A. (2019). *Fejezetek a társadalomföldrajz világából*. Publikon.
<https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/23522>

Radnicka-Bogusz, M. (2022). The Genius Loci Issue in the Revalorization of Post-Military Complexes: Selected Case Studies in Legnica (Poland). *Buildings*, 12 (232).
<https://doi.org/10.3390/buildings12020232>

Stirc, L. & Sepródi, K. Á. (2020). A Magyar Honvédség képességfejlesztése, egy korszerű haderő megteremtése. *Hadtudomány*, XXX. 4(4). <https://doi.org/10.17047/Hadtud.2020.30.4.3>

Ürmösi, K. (2013). A biztonság, a biztonság fogalma. *Hadtudományi Szemle*, 6(4).
http://epa.niif.hu/02400/02463/00021/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2013_04_147-154.pdf

Vincze D. (2011). A NATO átalakuló koszovói jelenléte. *Külügyi szemle*, 2011(2).
<https://hiia.hu/kulugyi-szemle-2011-2/>

Zagroba M. (2015). Concept of revitalization of selected military facilities of dragoons barracks in Olsztyn. *Civil and Environmental Engineering Reports*, 19(4).
<https://doi.org/10.1515/ceer-2015-0059>